

**ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกษาของนิสิต
หลักสูตรพุทธศาสนาストレスทิต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**

พระสวัสดิ์ อภิปัณโณ^๗
อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกษาของนิสิต หลักสูตรพุทธศาสนา
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการตัดสินใจ
เลือกษาและปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกษาของนิสิต หลักสูตรพุทธศาสนามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ นิสิตที่เป็นพระภิกษุและกำลังศึกษา
ตามหลักสูตรพุทธศาสนามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๕๓
จำนวน ๑๙๗ รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
คือ การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนเบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การแจกแจงความถี่ (f) และค่าร้อยละ
(%) ใช้ไชสแควร์ (Chi-Square) วัดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยกำหนดระดับความมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ .๐๐๕

ผลการวิจัยพบว่า

๑. นิสิตส่วนใหญ่มีแนวโน้มการตัดสินใจไม่เลือกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๗ และมี
ความต้องการที่จะปฏิบัติงานด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาและการปักครองคณะสงฆ์มากที่สุด
ร้อยละ ๗๓.๙ และมีเพียงร้อยละ ๒๒.๓ เท่านั้น ที่ตัดสินใจเลือกษาและต้องการประกอบอาชีพเป็น
ข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจมากที่สุด ร้อยละ ๖๓.๖

๒. ความคาดหวังจากเพื่อน อายุ พระชา สтанภาพก่อนบวช ตำแหน่งทางคณะสงฆ์ สมณศักดิ์
สาขาวิชาที่เรียน เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกษาของนิสิต อย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ .๐๐๕

໨

การพัฒนาประเทศให้มีความเจริญมั่นคงและยั่งยืนจำเป็นจะต้องพัฒนาคนให้มีสติปัญญา
สามารถดำเนินชีวิตอยู่ด้วยปัญญา การพัฒนาคนจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาในทุกๆ ด้าน ครอบคลุม
ของวิถีชีวิต เช่นด้านสังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคงในชีวิต เป็นต้น ซึ่งการจะพัฒนาด้านต่างๆ
ได้อย่างมีประสิทธิภาพจะต้องกลับมาดูพื้นฐานของการจัดทำแผนพัฒนาประเทศว่ามีวัตถุประสงค์
เพื่อให้คนในสังคมมีพัฒนาการไปด้านใด จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๙
(พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๔๙) ที่ผ่านมาได้กล่าวถึงการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต และในแผน^๑
พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔)^๒ ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในแผน^๓
พัฒนาทรัพยากรบุคคลให้เป็นไปเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้คู่คุณธรรม จริยธรรมอย่างต่อเนื่องที่
ขับเคลื่อนด้วยการเชื่อมโยงบทบาทครอบครัว สถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษา เสริมสร้างบริการ
สุขภาพอย่างสมดุลระหว่างการส่งเสริม การป้องกัน การรักษา และการฟื้นฟูสมรรถภาพ และสร้าง
ความปลดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การศึกษาจึงเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของ
มนุษย์ ให้มีความเจริญทางด้านสติปัญญา สามารถนำพาชีวิตไปสู่ความผาสุกที่มั่นคงและยั่งยืน^๔
เป้าหมายของการจัดการศึกษาที่เพื่อส่งเสริมให้มนุษย์ มีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นผู้มีสติปัญญา มีคุณธรรม^๕
จริยธรรมอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข มีจิตใจเอื้อเพื่อ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นสังคมที่ใช้
เมตตาธรรมเป็นตัวขับเคลื่อนความผาสุกทั้งทางกายและจิตใจหากสถาบันทางสังคม มีแนวทางในการ
พัฒนาがらมคนด้วยการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการดำเนินชีพที่แท้จริงจนถึงขั้นการจัดการศึกษาเพื่อ^๖
การประกอบอาชีพ ก็จะส่งผลให้เกิดความเจริญทั้งต่อตนเองสังคมและประเทศไทย โดยเฉพาะ
การทำความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตและการตั้งเป้าหมายชีวิตของแต่ละบุคคลว่าจะดำเนินไปอย่างไร
ในอนาคต

มนุษย์ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๒ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่เป็นร่างกายและจิตใจ ซึ่งต้องอาศัยกันและกันเสมอ หากมนุษย์เข้าใจส่วนประกอบของชีวิตไม่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง อาจทำให้ต้องเดินทางผิดทิศทางโดยก็ได้ แต่หากเข้าใจอย่างถูกต้อง ก็จะมีท่าที่และการแสดงพฤติกรรมของมาอย่างถูกต้องดีงามและมีความสอดคล้องความจริงมากที่สุด ดังนั้น การทำความเข้าใจในองค์ประกอบของชีวิตอย่างถูกต้องเป็นสัมมาทิฐิตั้งแต่เริ่มต้น ถือว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะหากมนุษย์ต้องการที่จะทำความเข้าใจและรู้จักตนเองอย่างแท้จริงแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องามปัญหา กับตัวเองว่า ชีวิตคืออะไร ความหมายของชีวิตคืออะไร และควรจะต้องมีเป้าหมายชีวิตอย่างไร ซึ่งเป้าหมายชีวิตตามแนวคิดทางพระพทธศาสนา มีความเชื่อว่า มนุษย์เป็นผู้ที่ประเสริฐกว่าสัตว์โลก

ทั้งปวงก็ เพราะรู้จักการจัดการความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในเจตใจ รู้จักสัจธรรมและความหลุดพ้น ถ้ามนุษย์ไม่รู้จักความพอดีพอควรในเรื่อง กิน กาม เกียรติ กไม่สามารถพัฒนาตนไปสู่ความเป็นมุนุญที่สมบูรณ์ได้ และการพัฒนาตนเองเพื่อมุ่งความสมบูรณ์นั้น บุคคลจำเป็นต้องรู้จักประยุกต์ใช้สองขั้นตอนสำคัญ คือ การวางแผนปัจจัยของชีวิตให้ตระหนักรถึงความต้องการภายในและภายนอกและการรู้จักประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทสี เป็นแรงจูงใจในการทำงานให้มุ่งสู่เป้าหมายชีวิต องค์ประกอบของทั้งสองประการ เป็นหลักประกันความสมหวังของชีวิตทั้งในและนอกหน้าที่การทำงาน เป็นทางสว่างแห่งชีวิตที่อยู่ภายใต้ และนอกหน้าที่การทำงาน เป็นทางสว่างแห่งชีวิตที่อยู่ภายใต้การรอบความดึงดี ซึ่งถึงพร้อมด้วยการพัฒนาตนเองและสังคม

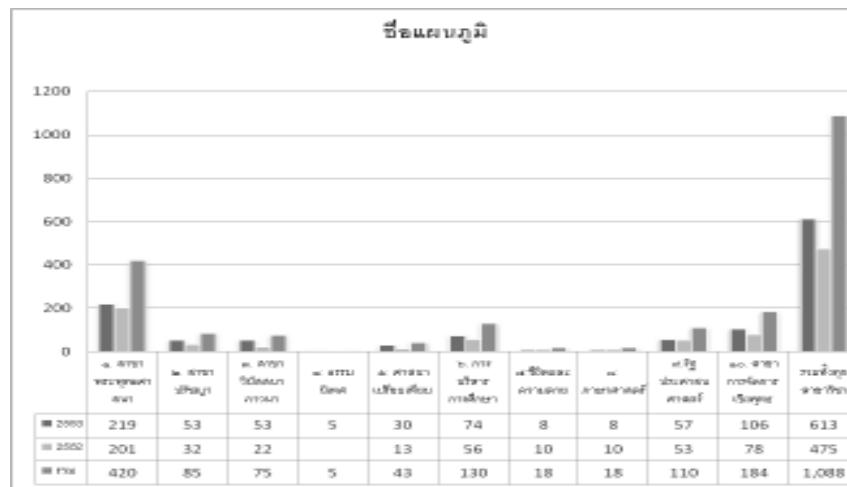
การดำเนินชีวิตของบุคคลหากมีการกำหนดเป้าหมายชีวิตไว้อย่างชัดเจนก็จะสามารถมองเห็น วิถีทางแห่งความสำเร็จในชีวิตได้ เมื่อมีเป้าหมายชีวิตแล้วก็จะใช้กระบวนการเรียนรู้เพื่อก้าวไปสู่ เป้าหมายที่ตนเองต้องการวางแผนชีวิตและปฏิบัติตามแผนที่ตนเองตั้งไว้อย่างมุ่งมั่นและตั้งใจ เป้าหมายชีวิตของบุคคลย่อมมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมและความตระหนักรู้ถึง ความสามารถของตนเอง เช่นบางคนอาจจะมีเป้าหมายในชีวิตเพื่อจะมีบ้านหลังใหญ่ มีรถ มีชื่อเสียง มีคนที่รัก หรือบางคนอาจต้องการความสงบไม่ชอบความวุ่นวายในบ้านปลายชีวิตก็เป็นเป้าหมายชีวิต เฉพาะบุคคล การตั้งค่าเป้าหมายชีวิตจึงเป็นเครื่องมือที่ดีสำหรับการสร้างความสำเร็จในชีวิตที่ดี เป้าหมายชีวิต เป็นสิ่งที่บุคคลได้สร้างภาพจินตนาการเกี่ยวกับการนำพาชีวิตของตนไปในบทบาท และหน้าที่หรือสิ่งที่ตนเองไฟฝันหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นการดำเนินชีวิตของบุคคลในการดำเนิน ชีวิตเพื่อกำหนดทิศทางของชีวิตในอนาคตของตนเองการวางแผนเป้าหมายชีวิตไว้แล้วใช้ศักยภาพที่ ตนเองมีอยู่ไปให้ถึงเป้าหมายนั้นจึงเป็นสิ่งที่บุคคลต้องการให้เกิดขึ้นกับตนเอง บุคคลที่ดำเนินชีวิต อยู่ในสังคมไม่ว่าจะอยู่ในบทบาทหรือหน้าที่อะไรก็ยอมมีความมุ่งหวังในการดำเนินชีวิตให้ประสบความ สำเร็จในชีวิต การสั่งสมประสบการณ์การเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ถือว่าเป็นการเตรียมความพร้อม ที่จะเผชิญกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นกับตนเองในอนาคตไม่วันแม้แต่พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา

พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเป็นบุคคลที่ผ่านกระบวนการเข้าสู่การเป็นสงฆ์ถือว่าได้เป็นผู้ เข้าสู่กระบวนการขัดเกลาทางสังคมสงฆ์ได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์การดำรงชีวิตในรูปแบบหนึ่ง เมื่อยู่ในสังคมสงฆ์จากพระสงฆ์กับเป็นบุคคลธรรมชาติเมื่อเวลาเข้ามาแล้วก็ตั้งปณิธานเพื่ออุทิศตน ในการศึกษาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาจนมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้แล้วนำไปสู่ภาค ปฏิบัติจนเห็นผลแล้วไปบวகิไปสอนต่อไปสร้างศาสนายາทต่อทั้งที่เป็นองค์กรสงฆ์เองและประชาชน ทั่วไป อย่างไรก็ตามพระวินัยก็ไม่ได้บังคับว่าเมื่อบุคคลบรรลุเป็นพระสงฆ์แล้วไม่สามารถลาสิกขา

(เป็นคุณหัสดี) ได้ พระพุทธศาสนาจะเจริญหรือเสื่อมนั้นพระพุทธองค์ทรงมองเป็นธุระให้กับ พุทธบริษัท ๔ ประกอบด้วย กิจชุ ภิกษุณี อุบาสก อุบasiกาน ผู้ที่ผ่านกระบวนการขัดเกลาทาง สังคมสงฆ์ เมื่อมีความประสงค์ลาลิกขาเป็นคุณหัสดีสามารถที่จะช่วยดำเนินพระศาสนาไว้ได้ โดยพลเมืองที่ดีของสังคมประเทศชาติต่อไป

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้ทรงสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๔๓๐ ตั้งอยู่ณ วัดมหาธาตุวรวิหารซึ่งสกุลฉวี และโปรดให้เรียกว่า “มหาธาตุวิทยาลัย” เปิดสอนครั้งแรก เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๓๒ ต่อมาวันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๗ ทรงพระราชนامใหม่่าว่า “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” โดยมีพระราชบัญญัติให้ใช้ “เป็นสถานศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสด์” ขณะเดียวกันมหาวิทยาลัยก็ได้จัดทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัยฯ ขึ้นเพื่อให้การบริหารจัดการงานของมหาวิทยาลัยดำเนินไปได้อย่างสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาอุดมศึกษาของประเทศไทย ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ ๑๐ (พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔) โดยมุ่งสู่ความเป็น “ศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนา” ที่เน้นการ “บูรณาการ กับศาสตร์สมัยใหม่” ควบคู่ไปกับการ “พัฒนาจิตใจและสังคม” และวิสัยทัศน์ที่มุ่งเป็น “ศูนย์กลาง การศึกษาพระพุทธศาสนา ที่สร้างคนดีและเก่งอย่างมีสมรรถภาพ จัดการศึกษาและวิจัยดีอย่างมีคุณภาพ บริการวิชาการดีอย่างมีสุขภาพ และ บริหารดีอย่างมีประสิทธิภาพระดับนานาชาติ” ปัจจุบัน มหาวิทยาลัยได้เปิดสอนในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก สำหรับการศึกษาระดับนี้ ผู้วิจัยสนใจศึกษาเป้าหมายชีวิตของนิสิตที่เป็นพระภิกษุและกำลังศึกษาอยู่ในหลักสูตรพุทธศาสนา มหานาถมนฑล ชั้นปีที่ ๑-๒ แผนการศึกษาภาคปกติ ปีการศึกษา ๒๕๕๓ เท่านั้น ซึ่งหลักสูตรพุทธศาสนา มหานาถมนฑลที่จัดการเรียนการสอนในปัจจุบันมีจำนวน ๑๔ สาขาวิชา ดังนี้

(๑) สาขาวิชาภาษาลี	(๒) สาขาวิชาพุทธศาสนา
(๓) สาขาวิชาปรัชญา	(๔) สาขาวิชาธรรมนิเทศ
(๕) สาขาวิชาศาสนาเบรี่ยบเที่ยบ	(๖) สาขาวิชาวิปสสนาภารนา
(๗) สาขาวิชามหayanศึกษา	(๘) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
(๙) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา	(๑๐) สาขาวิชาชีวิตและความตาย
(๑๑) สาขาวิชาพุทธศาสตร์และศิลปะแห่งชีวิต	(๑๒) สาขาวิชาสันสกฤต
(๑๓) สาขาวิชาภาษาศาสตร์	(๑๔) สาขาวิชาการจัดการเชิงพทธ

*ສົກລັບຈຳນວນນິສີຕໍ່ຫຼັກສູດພາಠສາດຕະລາມທຸກໆທີ່ ການສຶກຂາຍການປົກປົງ (ເນພາະພະກິບກຸ່ມ) ປຶກການສຶກຂາຍ ແກ້ໄຂ-ແກ້ໄຂ

ปัจจุบันปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรพุทธศาสนาหน้าบ้านที่ต
ก็คือเมื่อนิสิตจบการศึกษาระดับปริญญาโทไปแล้ว บางรูปภิกษุbatchต่ออุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา
บางรูปภิกษาสิกขาเพื่อไปประกอบอาชีพ ซึ่งผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยยังไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับ
เป้าหมายชีวิตของนิสิตที่ตัดสินใจเข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งนิสิต
ที่เป็นพระสงฆ์ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีบทบาททางสังคมอยู่แล้ว ควรที่จะ
ได้รับการวางแผนเพื่อเตรียมเข้าสู่ตำแหน่งทางคณะสงฆ์หรือการมอบภาระหน้าที่ในการเผยแพร่
พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงถาวรแห่งพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยจึงตั้งข้อคำถามของการวิจัยว่า
หลังจากการศึกษาแล้วทำให้มีเป้าหมายหรือได้วางแผนชีวิตอย่างไร จะยังคงbatchต่ออุทิศตนเพื่อ
พระพุทธศาสนา หรือจะลาสิกขาเพื่อประกอบอาชีพ ขณะเดียวกันก็ต้องการทราบว่ามีปัจจัยอะไรบ้าง
ที่มีความความสัมพันธ์กับการตัดสินใจลาสิกษาของนิสิต ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา
การตัดสินใจลาสิกษาของนิสิต และวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจลาสิกษาของนิสิต
อันจะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการแก้ปัญหาและกำหนดแผนการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์และ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยต่อไป

ขอบเขตการศึกษาครั้งนี้ ผู้จัดได้เลือกและจัดกลุ่มประชากรตามสาขาวิชาที่มีการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลางเท่านั้น และเลือกสาขาวิชาที่มีประชากรตั้งแต่ ๑๐ รูป ขึ้นไป ได้ จำนวน ๗ สาขาวิชา แต่ละสาขาวิชามีจำนวนประชากร ดังนี้ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา จำนวน ๒๓ รูป สาขาวิชาปรัชญา จำนวน ๑๗ รูป สาขาวิชาวิปัสสนาภawan จำนวน ๗ รูป สาขาวิชาศาสนาเบรียบเที่ยบ จำนวน ๔๓ รูป สาขาวิชาบริหารการศึกษา จำนวน ๑๓๐ รูป

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ จำนวน ๕๔ รูป สาขาวิชาธุรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน ๕๔ รูป รวม
๒๙๗ รูป

ผู้วิจัยประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยที่ระดับความเชื่อมั่น ๘๕ จากตารางของยามานะ (Yamane, ๑๙๖๗ : ๔๙๖-๔๙๗) พบว่าต้องใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๙๗ รูป ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้สัดส่วนประชากรจำแนกตามสาขาวิชา ได้กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา จำนวน ๑๒ รูป สาขาวิชาปรัชญา จำนวน ๕ รูป สาขาวิชาวิปัสสนาภawan จำนวน ๓๙ รูป สาขาวิชาศาสนาเบรียบเที่ยบ จำนวน ๒๒ รูป สาขาวิชาการบริหารการศึกษา จำนวน ๖๖ รูป สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ จำนวน ๒๓ รูป และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน ๒๗ รูป ดังแสดงในตารางที่ ๑

สาขาวิชา	ประชากร (รูป)	กลุ่มตัวอย่าง (รูป)
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา	๒๓	๑๙
สาขาวิชาปรัชญา	๑๗	๙
สาขาวิชาวิปัสสนาภารนา	๗๕	๓๔
สาขาวิชาศาสนาเบรียบเที่ยบ	๔๓	๒๒
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา	๑๓๐	๖๖
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ	๔๕	๒๓
สาขาวิชาธรรคปรัชญาสอนศาสตร์	๕๕	๒๗
รวม	๓๘๗	๑๙๗

ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา ผู้จัยได้จัดกลุ่มตัวแปรออกเป็น ๒ กลุ่ม ดังนี้

๑. ปัจจัยด้านภูมิหลังของนิสิต ประกอบด้วย อายุ สถานภาพก่อนบวช ระยะเวลาการบวช (บรรษากาล) ตำแหน่งทางคณะสังคม สมณศักดิ์ ชั้นปีที่ศึกษา สาขาวิชาที่ศึกษา และเหตุผลที่บวช

นิยามศัพท์เฉพาะ

๑. การตัดสินใจของนิสิต หมายถึง ความมุ่งหมายที่นิสิตตั้งใจจะกระทำเพื่อให้บรรลุผลมีความมุ่งมั่นและมีเป้าหมายอย่างชัดเจนในการเลือกแนวทางการดำเนินชีวิต ในที่นี้ ได้แก่ การตัดสินใจไม่ลาสิกษา หมายถึง การที่นิสิตมีความมุ่งมั่นที่จะดำเนินชีวิตเป็นพระภิกษุต่อไปหลังจบการศึกษา

ตามหลักสูตรพุทธศาสนาตรม habanit และมีความประสงค์ที่จะปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ในด้านต่างๆ เช่น ด้านการปกครองคณะสงฆ์ การศาสนศึกษา การเผยแพร่พระพุทธศาสนา สาธารณูปการ สาธารณสุข เนื่องจากเป็นต้นและการล่าสิกขา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงเพศจากความเป็นพระภิกษุเป็นคฤหัสถ์ หลังจบการศึกษาหลักสูตรพุทธศาสนาตรม habanit และจะสามารถนำไปประกอบอาชีพตามความต้องการของตนเองได้ เช่น เป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ เกษตรกร ค้าขาย/ประกอบอาชีพอิสระ ทำงานกับองค์กรเอกชน นักการเมืองระดับท้องถิ่น/ระดับชาติ เป็นต้น

๒. ความคาดหวังจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง หมายถึง การรับรู้ของนิสิตที่มีต่อความต้องการหรือการตั้งเป้าหมายของผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีต่อนิสิต ประกอบด้วย ความคาดหวังจากเจ้าของสหศึกษาหรืออาจารย์ผู้ปกครอง เพื่อน ครอบครัว โดยมุ่งปัจจุบัน (ผู้ให้ความอุปถัมภ์ที่มิใช่ญาติ) และสถาบันการศึกษาเดิม เช่น คาดหวังให้นิสิตศึกษาต่อระดับสูง รับตำแหน่งทางคณศาสตร์ ช่วยงานภายใต้วัด สร้างชื่อเสียง ให้กับวัด เรียนจบระดับปริญญาโท เป็นที่พึงของญาติโยมในชุมชน และเผยแพร่พระพุทธศาสนา ทั้งในและนอกวัด เป็นต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ใช้การเก็บข้อมูลด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Method) เพื่อที่จะตอบคำถามในวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อ ๑, ๒ ซึ่งเป็นการดำเนินงานตอนที่ ๑ เพื่อให้การสรุปผลการศึกษามีความครอบคลุมในประเด็นต่างๆ ที่สอดคล้องและตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง ๒ ข้อ ผู้วิจัยเลือกและจัดกลุ่มประชากรตามสาขาวิชาที่มีการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลางเท่านั้น และเลือกสาขาระดับปริญญาที่มีประชากรตั้งแต่ ๑๐ รูป ขึ้นไป ได้จำนวน ๗ สาขาวิชา แต่ละสาขามีจำนวนประชากร ดังนี้ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา จำนวน ๒๓ รูป สาขาวิชาปรัชญา จำนวน ๑๗ รูป สาขาวิชาวิปัสสนาภวนา จำนวน ๙๕ รูป สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ จำนวน ๔๓ รูป สาขาวิชาบริหารการศึกษา จำนวน ๑๓๐ รูป สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ จำนวน ๔๕ รูป สาขาวิชาปรัชญาสังคมศาสตร์ จำนวน ๔๕ รูป รวม ๒๘๙ รูป และประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยที่ระดับความเชื่อมั่น ๙๕ จากตารางของยามานะ (Yamane. ๑๙๖๗ : ๙๙๖-๙๙๗) พบว่าต้องใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๙๗ รูป ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้สัดส่วนประชากรจำแนกตามสาขาวิชา ได้แก่กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา จำนวน ๑๒ รูป สาขาวิชาปรัชญา จำนวน ๕ รูป สาขาวิชาวิปัสสนาภวนา

จำนวน ๓๙ รูป สาขาวิชาศาสนาเบรียบเทียบ จำนวน ๒๒ รูป สาขาวิชาการบริหารการศึกษา จำนวน ๖๖ รูป สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ จำนวน ๒๓ รูป และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน ๒๗ รูป เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบวัดตามนิยามปฏิบัติการของตัวแปรภายใต้กรอบวัตถุประสงค์ของการศึกษา สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ SPSS for Windows (Statistical Package for the Social Science for Windows) โดยการหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่และร้อยละ สำหรับการบรรยายลักษณะพื้นฐานของข้อมูล ส่วนบุคคลของนิสิตและใช้ไคสแควร์ (Chi-Square) วัดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยกำหนดระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๕

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า นิสิตส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง ๓๐-๔๐ ปี ร้อยละ ๓๒.๕ โดยมีอายุตั้งแต่ ๒๑ ปี สูงสุด ๗๗ ปี มีพิธีราษฎร์มากกว่า ๑๐ ปี ร้อยละ ๔๙.๔ โดยมีพิธีราษฎร์ตั้งแต่ ๑ ปี สูงสุด ๔๙ ปี และส่วนใหญ่เป็นคุณหัสดิ์มาก่อนแล้วจึงบวชเป็นพระสงฆ์มีจำนวนมากสุด ร้อยละ ๔๙.๔ และไม่ได้เป็นพระสังฆาธิการ ร้อยละ ๖๔ ส่วนใหญ่ไม่มีสมณศักดิ์ ร้อยละ ๔๓.๑ และกำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ ๑ ร้อยละ ๔๙.๔ ศึกษาอยู่ในสาขาวิชาบริหารการศึกษา ร้อยละ ๓๓.๕ และบวชเพื่อศึกษาหลักธรรมและเพื่อแทนคุณพ่อแม่ คือ ร้อยละ ๖๑.๙

นอกจากนี้ผลการศึกษาการตัดสินใจของนิสิต พบว่า นิสิตส่วนใหญ่มีแนวโน้มตัดสินใจไม่ถูกอกใจมากที่สุด ร้อยละ ๗๗.๗ มีเพียงร้อยละ ๒๓.๓ เท่านั้น ที่มีแนวโน้มว่าจะลาสิกขา ส่วนความต้องการปฏิบัติงานหรือการประกอบอาชีพของนิสิต ซึ่งจากการศึกษา พบว่า นิสิตที่มีแนวโน้มไม่ถูกอกใจ มีความต้องการที่จะปฏิบัติงานด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๙ และนิสิตที่มีแนวโน้มลาสิกขา ต้องการประกอบอาชีพเป็นข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจมากที่สุด ร้อยละ ๖๓.๖

สำหรับการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจของนิสิต พบว่า ความคาดหวังจากเพื่อน อายุ พระชา สสถานภาพก่อนบวช ตำแหน่งทางคณะสงข์ สมณศักดิ์ สาขาวิชาที่เรียน เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจของนิสิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .00 ด้วย ส่วนเหตุผลการบวช ความคาดหวังจากเจ้าอาวาสหรืออาจารย์ ความคาดหวังจากการครอบครัว ความคาดหวังจากผู้ให้ความอุปถัมภ์และความคาดหวังจากสถาบันการศึกษาเดิม พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจของนิสิตแต่อย่างใด

วิจารณ์

จากการศึกษา พบว่า นิสิตส่วนใหญ่มีแนวโน้มตัดสินใจไม่ลาสิกขามากที่สุด อาจเป็นเพราะว่าผู้ที่เข้ามาบวชเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่เกิดจากความศรัทธาและเพื่อแสวงหาคำตอบของการใช้ชีวิตโดยการศึกษาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา อีกทั้งวัฒนธรรมประเพณีที่คนในสังคมถูกหล่อหลอมให้แสดงความกตัญญูตัวที่ต่อผู้มีพระคุณโดยเฉพาะพ่อแม่ ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บุคคลมีเป้าหมายบวชเพื่อแสดงออกถึงความกตัญญูตัวที่ดังกล่าว ขณะเดียวกันเมื่อบวชเข้ามาเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาแล้วก็เกิดความชื่นชอบที่จะดำรงชีวิตแบบนักบวช ซึ่งตรงกันข้ามกับการศึกษาของปรีชา บุญรอด เรื่อง แนวโน้มการลาสิกขายของพระสงฆ์ : ศึกษารณีพระเปรียญ และพระนิสิต/นักศึกษามหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความโน้มเอียงไปในทางที่จะลาสิกขามากกว่าจะอยู่ด้ำรงสมณเพศ ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าลักษณะกลุ่มประชากรที่ศึกษา มีความแตกต่างกันมาก เช่น อายุ พระชา และระดับการศึกษาของศึกษารุ่นนี้แตกต่างจากกลุ่มประชากรที่ปรีชา บุญรอด ศึกษา จึงทำให้ผลการศึกษาตรงข้ามกัน อีกทั้งการศึกษารุ่นนี้ได้มุ่งไปที่นิสิตที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นสำคัญ มิได้อ้างอิงกลุ่มประชากรอื่นที่อยู่นอกขอบเขตการศึกษาแต่อย่างใด

ขณะเดียวกันเมื่อพิจารณาถึงความต้องการปฏิบัติงานของพระสงฆ์แล้วพบว่า มีความต้องการที่จะเผยแพร่พระพุทธศาสนาและงานด้านการปกครองคณะสงฆ์มากที่สุดนั้น อาจเป็นพระราชา บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ที่ต้องแสดงออกต่อสังคมนั้น การเผยแพร่พระพุทธศาสนาบัว่เป็นหน้าที่สำคัญที่สุดในฐานะเป็นพระสงฆ์สาวก เป็นผู้ที่สังคมคาดหวังที่จะรับการถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างรู้เท่าทันสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ขณะเดียวกันนอกจากการทำหน้าที่เกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาแล้วก็ยังต้องรักษาความเป็นองค์กรไว้ด้วยโดยเฉพาะการปกครองคณะสงฆ์เป็นอีกหน้าที่หนึ่งของพระสงฆ์ที่ต้องดำรงอยู่ เพื่อสร้างความเป็นสังฆสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ การที่นิสิตมีความมุ่งมั่นจะเผยแพร่พระพุทธศาสนาและปฏิบัติหน้าที่ด้านการปกครองคณะสงฆ์บัว่เป็นบทบาทที่สำคัญในยุคปัจจุบัน และเมื่อพิจารณาความคาดหวังจากบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นรายข้อคำรามแล้ว พบว่า เจ้าอาวาสหรืออาจารย์คาดหวังให้นิสิตสร้างชื่อเสียงให้กับวัดอยู่ในระดับมากแต่ความคาดหวังให้นิสิตได้รับตำแหน่งคณะสงฆ์ในอนาคตอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นไปได้ว่า เมื่อนิสิตจบการศึกษาระดับมหาบัณฑิตแล้ว จะได้ใช้ความรู้ที่ศึกษามาพัฒนาภารกิจการคณะสงฆ์และสร้างชื่อเสียงให้กับวัดได้ส่วนตำแหน่งทางคณะสงฆ์นั้นเป็นตำแหน่งทางการบริหารคณะสงฆ์ที่มีอำนาจจำกัดประกอบกับ

พระสงฆ์ที่จะดำเนินการตามแนวทางคณะสังฆ์ได้นั้น ต้องมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ของคณะสังฆ์และ
ความเหมาะสมของแต่ละบุคคล ขณะเดียวกันเพื่อนได้คาดหวังให้捻สิตเป็นแบบอย่างด้านการศึกษา
อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าแม่นิสิตจะมีอายุมากก็ยังมีความมุ่งมั่นที่จะศึกษาและมีความเพียร
พยายามที่จะแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา จึงนับได้ว่าเป็นแบบอย่างที่ดีด้านการศึกษา ขณะเดียวกันครอบครัวมีความคาดหวังกับ捻สิตทุกข้อความอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะความคาดหวัง
ให้捻สิตทำซื่อเสียงให้แก่วงศ์ตระกูล ส่วนความคาดหวังจากโยมอุปถัมภ์หรือผู้ให้ความอุปถัมภ์
ก็มุ่งที่จะให้นิสิตเผยแพร่พระพุทธศาสนา出去 โดยไม่ได้มุ่งที่จะให้นิสิตไปทำงานในบริษัทหรือ
หน่วยงานในครอบครัว และลากิจทางเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวแต่อย่างใด

สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจของนิสิตนั้น จากการศึกษาพบว่า ความคาดหวังจากเพื่อนเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยมีขนาดความสัมพันธ์ระดับปานกลาง และเมื่อนำมาเบรียบเทียบกับการตัดสินใจของนิสิต พบว่า นิสิตที่มีความคาดหวังจากเพื่อนสูง มีแนวโน้มจะไม่ลาสิกขามากกว่าลาสิกขาร้อยละ ๔๕.๗ และ ๑๔.๓ ตามลำดับ ขณะเดียวกันยังพบว่า นิสิตที่มีความคาดหวังจากเพื่อนต่ำกว่าแนวโน้มว่าจะไม่ลาสิกขารเช่นกัน ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า เพื่อน มีความสำคัญต่อการตัดสินใจในเรื่องได้เรื่องหนึ่งของบุคคลโดย เพราะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเลือกแนวทางในการดำเนินชีวิต หากเพื่อนได้คาดหวังกับนิสิตมาก ก็มีแนวโน้มว่านิสิตจะเลือกแนวทางในการดำเนินชีวิตตามวิถีทางหรือเป้าหมายของชีวิตของตนเองได้ ซึ่งจากข้อความเกี่ยวกับเพื่อน พบว่า เพื่อนได้คาดหวังต่อนิสิตให้เป็นแบบอย่างด้านการศึกษาและสร้างชื่อเสียงให้กับเพื่อนร่วมรุ่น และคาดหวังให้นิสิตเป็นบุคคลตัวอย่างในการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับมาก สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าความคาดหวังจากเพื่อนย่อมมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกแนวทางการดำเนินชีวิตของนิสิต

ขณะเดียวกันความคาดหวังจากเจ้าอาวาสหรืออาจารย์จากครอบครัว จากผู้ให้ความอุปถัมภ์ และจากสถาบันการศึกษาเดิมของนิสิตไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจของนิสิตแต่อย่างใด ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า บุคคลหรือองค์กรดังกล่าว ไม่ได้มีความใกล้ชิดเหมือนกับเพื่อนของนิสิต ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงบริบทของการดำรงชีวิตของนิสิตแล้วจะเห็นได้ว่า นิสิตที่เป็นพระสงฆ์เมื่อเข้ามาบวชแล้วได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนพระสงฆ์ด้วยกันเองมากที่สุด โดยเฉพาะด้านการศึกษา ซึ่งนิสิตที่เป็นพระสงฆ์เมื่อเข้ามาสู่การจัดการศึกษาที่เป็นระบบสิ่งหนึ่งที่ทำให้เกิดความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้และเกิดการวางแผนหรือเป้าหมายของชีวิตก็คือกลุ่มเพื่อนนั้นเอง ด้วยเหตุนี้ ปัจจัยด้าน

เจ้าอาวาสหรืออาจารย์ ครอบครัว ผู้ให้ความอุปถัมภ์ และสถาบันการศึกษาเดิมจึงไม่มีความสัมพันธ์ กับการตัดสินใจลาก่อนนิสิตแต่อย่างใด

นอกจากปัจจัยด้านความคาดหวังจากบุคคลที่เกี่ยวข้องแล้ว การศึกษาครั้งนี้ยังพบว่า ปัจจัย ส่วนบุคคลของนิสิตยังมีความสัมพันธ์กับเป้าหมายชีวิตด้วย ได้แก่ อายุ พระชา สสถานภาพก่อนบวช ตำแหน่งทางคณะสงฆ์ สมณศักดิ์ ซึ่งจากปัจจัยดังกล่าว ทำให้เห็นภาพรวมของการกำหนดทิศทาง หรือการตัดสินใจของนิสิต โดยนิสิตที่มีอายุ และพระมากรากจะมีเปอร์เซ็นในการลาก่อนน้อย นิสิต ที่มีสถานภาพก่อนบวชเป็นคฤหัสถ์มาก่อนจะมีแนวโน้มไม่ลาก่อน และเมื่อเข้ามาบวชแล้วหากมี ตำแหน่งทางคณะสงฆ์เป็นพระสังฆาริการและมีสมณศักดิ์เป็นเบรี่ญธรรมก็จะมีเป้าหมายบวชต่อ เพื่อพระพุทธศาสนา

จากข้อค้นพบดังกล่าว ทำให้ผู้ศึกษาได้ทราบว่า นิสิตที่เป็นพระสงฆ์และกำลังศึกษาอยู่ใน หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งถือว่าเป็นการศึกษา ระดับสูงหากเปรียบเทียบกับระดับการศึกษาของพระสงฆ์โดยภาพรวมทั้งประเทศ มีแนวโน้มในการ ตัดสินใจไม่ลาก่อนและขณะเดียวกันก็มีความต้องการที่จะปฏิบัติงานด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา และมีความประสงค์ที่จะทำงานด้านการปกครองคณะสงฆ์มากที่สุด นับว่าเป็นเรื่องที่ดีที่จะทำให้ พระพุทธศาสนาเกิดมั่นคงถาวรสิ่งและเจริญรุ่งเรืองในอนาคต โดยจากผลการศึกษาทำให้สามารถ คาดการณ์ได้ว่าอีก ๓-๕ ปี ต่อจากนี้ไป คณะสงฆ์ไทยจะมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทั้งทางโลก และทางธรรมเพิ่มขึ้น ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาแห่งชีวิต ของผู้เคราพและสรثارาในสังคมต่อไป

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจลาก่อนนิสิต หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพิจารณาและสังคม ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

๑.๑ จากการศึกษาพบว่า นิสิตมีการตัดสินใจไม่ลาก่อนมากที่สุดและมีความต้องการ ปฏิบัติงานด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาและด้านการปกครองคณะสงฆ์มากที่สุด คณะสงฆ์ควร มีนโยบายหรือมีแผนการบริหารอัตราがらบุคคลทางพระพุทธศาสนาด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา โดยการจัดหาหรือประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้พระสงฆ์ที่มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม

ได้แสดงศักยภาพด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาและการปักครองคตนะสংญ্চีด้วยย่างเต็มความสามารถ เช่น การจัดโครงการธรรมสัญจร การเผยแพร่ธรรมด้วยกิจกรรมตามกลุ่มเป้าหมาย การเผยแพร่ธรรมทางสื่อสารมวลชน เป็นต้น

๑.๒ ด้านการปักครองคตนะสংญ্চี จากการศึกษาพบว่า นิสิตมีความต้องการที่จะปฏิบัติหน้าที่ ด้านการปักครองคตนะสংญ্চী รองลงมาจากการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ฉะนั้นเพื่อให้เกิดการถ่ายโอนหรือ รองรับการเข้าสู่ตำแหน่งด้านการปักครองคตนะสংযন্ধี มหาเถรสมาคม หรือ เจ้าคณะพระสงฆาชิกิาระดับสูง จำเป็นต้องมีแผนการฝึกอบรมเตรียมพระสงฆ์ที่จะไปดำรงตำแหน่งระดับสูงในคตนะสংযন্ধี ตั้งแต่ระดับเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะจังหวัด จนถึงระดับสูงสุดของการปักครองคตนะสংযন্ধี เพื่อความพร้อมในการเป็นผู้บริหารคตนะสংযন্ধีให้มีประสิทธิภาพทุกด้าน เช่น การจัดทำหลักสูตรเตรียม พระสงฆาชิกิาระเพื่อรับรองรับหรือถ่ายโอนตำแหน่งหน้าที่ด้านการปักครองคตนะสংযন্ধีให้กับพระสงฆ์ รุ่นใหม่ต่อไป

๑.๓ จากการศึกษาพบว่า ความคาดหวังจากเพื่อน เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการ ตัดสินใจลาสิกขารหรือไม่ลาสิกขาก่อนนิสิต จากการศึกษาดังกล่าว คตนะสংযন্ধีควรจัดกิจกรรม เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มเพื่อนพระสงฆ์ ตั้งแต่ระดับวัด จนถึงระดับสูงสุด โดยการ จัดตั้งกลุ่มพระสงฆ์และสร้างเครือข่ายพระสงฆ์ ที่ปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละส่วน เช่น เครือข่ายพระ นักเผยแพร่พระพุทธศาสนา เครือข่ายพระสงฆาชิกิาระดับต่างๆ เป็นต้น ซึ่งแต่ละกลุ่มต้องมีการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมเพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา และการปักครอง คตนะสংযন্ধี รวมถึงด้านการช่วยเหลือประชาชนในรูปแบบต่างๆ

๑.๔ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรมีการวางแผนนโยบายและยุทธศาสตร์ การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับสูงมากยิ่งขึ้นเนื่องจากในแต่ละปีมีนิสิตจบการศึกษา ระดับมหาบัณฑิตเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะหลักสูตรเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาและ หลักสูตรที่ส่งเสริมการบริหารกิจการคตนะสংযন্ধีเพื่อเป็นการต่อยอดความรู้การเผยแพร่พระพุทธศาสนา และการปักครองคตนะสংযন্ধี โดยเฉพาะหลักสูตรที่เป็นอัตลักษณ์ของหน่วยงาน เช่น หลักสูตรปริญญา ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิปัสสนาภawan พระพุทธศาสนา การจัดการเชิงพุทธ เป็นต้น

๒. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจลาสิกขาก่อนนิสิต หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อาจยังมีข้อมูลบางเรื่องที่ยังไม่สมบูรณ์ หรืออาจมีข้อ

ผิดพลาดอยู่บ้าง ดังนั้นหากมีผู้ต้องการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทางการศึกษาของนิสิต หรือประธานที่เกี่ยวข้องต่อไป ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๒.๑ จากการศึกษาครั้งนี้ พื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลยังไม่ครอบคลุมเท่าที่ควร เนื่องจาก มีข้อจำกัดด้านเวลา ดังนั้น หากจะมีการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาภูมิภาคลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาให้ครอบคลุม ทุกสาขาวิชาที่เรียนและทุกส่วนงานของมหาวิทยาลัยที่จัดการศึกษาระดับพุทธศาสนาครบถ้วนที่สุด

๒.๒ การศึกษาครั้งนี้ ข้อมูลด้านตัวแปรที่ใช้ศึกษาความสัมพันธ์กับการตัดสินใจลูกค้าของนิสิต ได้แก่ ความคาดหวังจากเพื่อน ซึ่งยังได้ข้อมูลที่ไม่ละเอียดพอ หากต้องการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้อีก ควรเพิ่มปัจจัยต่างๆ เช่น แรงสนับสนุนทางสังคม ความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กรสอง เป็นต้น เข้ามาศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดมากยิ่งขึ้น

๒.๓ การศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจลากิขากของนิสิต หากจะมีผู้ศึกษาเกี่ยวกับความคาดหวังจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ควรศึกษากับบุคคลที่มีความคาดหวัง กับนิสิตโดยตรงซึ่งอาจจะเป็นกลุ่มๆ ตามบทบาทและหน้าที่ เพื่อดูบทบาทของกลุ่มบุคคลดังกล่าว เกี่ยวกับความคาดหวังที่มีต่อนิสิต เช่น ศึกษาความคาดหวังของเจ้าอาวาสที่มีต่อศิษย์ในการปกครอง เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขออนุโมทนา คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขา การวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ได้เมตตาณูเคราะห์ประสิทธิประสาทวิชาความรู้เกี่ยวกับการวิจัยและชี้แนะแนวทางการดำเนินการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการวิจัยเป็นอย่างมาก ขอขอบคุณ พระครูปลัดมารูต วรมงคลโโล, พศ. คณบดีคณะครุศาสตร์ และอาจารย์พิธพิบูลย์ กาญจนพิพิธ หัวหน้าภาควิชาปรัชญาธรรมและจริยศึกษา คณะครุศาสตร์ ที่ได้เปิดโอกาสส่งเสริมสนับสนุนให้ทำการวิจัยเรื่องนี้อย่างเต็มที่ ตลอดจนขอขอบคุณคณะกรรมการดำเนินการจัดทำภานินพนธ์ของ กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้พิจารณาให้ผลการวิจัยได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่

ເອກສາຮ້ອງອິນ

ກມກາຮ່າສ໏າ ກະທຽວຄຶກຂ່າຍກົດ. ຂໍ້ມູລື້ນຫຼານດ້ານກາຮ່າສ໏າ. ກຽມເທັມໜານຄຣ : ໂຮງພິມພົກ
ກາຮ່າສ໏າ, ແກ້ວມະນີ.

ທິນພັນໜີ້ ນາຄະຕະ. ພຣະພຸຖ່ອສ໏າກັບສັງຄມໄທຢ. ກຽມເທັມໜານຄຣ : ສຳນັກພິມພົກຈະເຈົ້າ,
ເກົ່າເກົ່າ.

ປີ້ຈາ ບຸນູໂຮດ, ແນວໂນໍມກາຮ່າສຶກຂ່າຂອງພຣະສົງໝໍ : ສຶກຂ່າເຂົ້າພະກົນ ພຣະເປົ້າຍູແລະ
ພຣະນິສີຕ/ນັກສຶກຂ່າມຫາວິທຍາລັຍ. ວິທຍານິພົນໜີ້ ສັງຄມວິທຍາແລະມານຸ່ງຍົວິທຍາ
ມາບັນທຶກ ຄະສັງຄມວິທຍາແລະມານຸ່ງຍົວິທຍາ ມາວິທຍາລັຍຮຽມຄາສຕົງ, ແກ້ວມະນີ.
ພຣະເທັມໂສການ (ປະຢູກ ຮມມຸຈືຕົໂຕ). ພຣະພຸຖ່ອສ໏າໃນປະເທດໄທຍສັມຍັງຈຸບັນ. ກຽມເທັມ
ມານຄຣ : ໂຮງພິມພົກຫາຈຸພາລັງກຣນຣາຊວິທຍາລັຍ, ແກ້ວມະນີ.

ພຣະຮຽມກິຕຕິວົງຕົງ (ທອງດີ ສຸຮເຕໂຈ), ພຈນາຖຸກມເພື່ອກາຮ່າພຸຖ່ອສ໏າ ຊຸດ ດຳວັດ,
ວັດຮາຊໂອຮາຮາມ ກຽມເທັມໜານຄຣ ພ.ສ. ແກ້ວມະນີ

ພຣະຮຽມປິກູກ (ປ.ອ.ປຢຸຕູໂຕ). ຄວາມສຳຄັນຂອງພຣະພຸຖ່ອສ໏າໃນຫຼາຍະສ໏າປະຈຳຈາຕີ.
ກຽມເທັມໜານຄຣ : ສຳນັກພິມພົກສໜຣມິກ, ແກ້ວມະນີ.

_____ . ຕ້ອງຝຶ່ນຝົວດ ໃຫ້ໜບທພັນນາສັງຄມໄທຢຈຶ່ງຈະກ້າວໜ້າໄດ້ມໍ່ໜຄງ. ກຽມເທັມໜານຄຣ
: ໂຮງພິມພົກກາຮ່າສ໏າ, ແກ້ວມະນີ.

ພຣະຮຽມປິກູກ, (ປ.ອ.ປຢຸຕູໂຕ). ພຸທຮຽມ. ກຽມເທັມໜານຄຣ : ມາຈຸພາລັງກຣນຣາຊວິທຍາລັຍ, ແກ້ວມະນີ.
ພຣມໜານຮາຮີປ ແກ້ວປະສິທີ່. “ປ້າຈັຍທາງຈິຕວິທຍາແລະສັງຄມທີ່ມີອິທີພລຕ່ອຄວາມຕັ້ງໃຈອຸປສົມບທ
ເປັນກິກ່ຽວຂ້ອງສາມເນຣໃນເຂົາກາລາງ.” ວິທຍານິພົນໜີ້ປ່ຽນໝາຍຄືລປຄາສຕຽມມາບັນທຶກ
ສາຂາຈິຕວິທຍາໜຸ່ມໜຸນ ບັນທຶກວິທຍາລັຍ ມາວິທຍາລັຍຄືລປກາງ, ແກ້ວມະນີ.

ພຣມໜາສຫັສ ອື່ຕສາໂຣແລະຄະນະ. ແນວໂນໍມຂອງຈໍານວນພຣະກິກ່ຽວສາມເນຣໃນທຄວຣໜ້າ
ຂອງສັງຄມໄທຢ. ສຕາບັນວິຈັຍພຸຖ່ອສ໏າສຕົງ ມາວິທຍາລັຍມາຈຸພາລັງກຣນຣາຊວິທຍາລັຍ,
ເກົ່າເກົ່າ.

ຝ່າຍວິຈັຍແລະປະເມີນຜລ ກອງແພນງານ ກມກາຮ່າສ໏າ. ກາຮ່າສຶກຂ່າພລງນາວິຈັຍຂອງກມກາຮ່າສ໏າ
ປຶກປະມານ ແກະນີ້-ແກະນີ້. ກຽມເທັມໜານຄຣ : ໂຮງພິມພົກກາຮ່າສ໏າ, ແກ້ວມະນີ.

ມາວິທຍາລັຍມາຈຸພາລັງກຣນຣາຊວິທຍາລັຍ. ພຣະພຸຖ່ອສ໏າໃນປະເທດໄທຢ. ກຽມເທັມໜານຄຣ
: ໂຮງພິມພົກຫາຈຸພາລັງກຣນຣາຊວິທຍາລັຍ, ແກ້ວມະນີ.

ສະໜອງຄະນະກາຮ່າສຶກຂ່າແໜ່ງໜ້າ, ບົກບາທທີ່ພື້ນປະສົງຂອງວັດແລະພຣະສົງໝໍກັບກຣນພັນນາ
ສັງຄມໄທຢ. ພິມພົກຮັກໜີ້ ១, ກຽມເທັມໜານຄຣ : ໂຮງພິມພົກຫາຈຸພາລັງກຣນຣາຊວິທຍາລັຍ,
ເກົ່າເກົ່າ.